

Кімге: Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министріне

Автордың аты-жөні және лауазымы: Боканова Акбота Кенесовна Абай облысы, Аягөз ауданы, Тарлаулы ауылдық округі әкімінің аппараты мемлекеттік мекемесінің бас маманы.

Күні: 08 қараша 2024 жыл.

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: «Қазақстан Республикасындағы зейнетақы жүйесі»

Кілт сөздер: зейнетақы жүйесі, мемлекеттік зейнетақы қорлары, міндетті зейнетақы жарналары, ұлттық экономика, зейнетақы реформасы, әлеуметтік қамсыздандыру, зейнетақы жинақтары.

Қазақстан Республикасындағы зейнетақы жүйесі — елдің әлеуметтік қамсыздандыру жүйесінің негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл жүйе қоғамның әрбір мүшесіне өмірлік сақтандыру мен қаржылық қамтамасыз етуді қамтамасыз етуге арналған және экономикалық тұрақтылықтың маңызды көрсеткіші болып саналады. Қазақстандағы зейнетақы жүйесі уақыт өткен сайын жетілдіріліп, қайта құрылып отыр, әрі оның тиімділігі мен тұрақтылығы халықтың әл-ауқатына әсер ететін негізгі факторлар қатарына кіреді.

Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамтамасыз ету жүйесі әлеуметтік қамтамасыз етудің маңызды бөлігі болып табылады. Әлеуметтік сақтандыру жүйесі халықтың әлеуметтік әл-ауқатын арттыру мақсатында жұмыс істейді, бірақ бұл салада бірнеше мәселелер мен сын-қатерлер бар. Зейнетақы жүйесінің тиімділігі экономикалық жағдайға, халықтың демографиялық құрылымына, мемлекеттік саясатқа және зейнетақы қорының жұмысына тікелей байланысты. Осы аналитикалық жазбада Қазақстандағы зейнетақымен қамтамасыз ету жүйесінің негізгі аспектілері қарастырылып, оның қазіргі жағдайы мен даму перспективалары талданады.

Қазақстанның зейнетақы жүйесі 1998 жылы Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының құрылуымен басталды. Оның басты мақсаты — зейнетақы жарналарын жинақтап, оларды тиісті есептеу және инвестициялау арқылы болашақ зейнетақы төлемдерін қамтамасыз ету. Содан бері жүйе бірқатар реформаға ұшырады.

1. Міндетті зейнетақы жарналары

Қазақстан азаматтары міндетті зейнетақы жарналарын әр ай сайын табысының 10%-ын салып отырады. Бұл жарналар азаматтардың зейнетақы қорларына жинақталып, мемлекет тарапынан

төленетін зейнетақымен салыстырғанда жүйенің болашақтағы тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Қазіргі зейнетақы жүйесінің құрылымы

Қазіргі таңда Қазақстанда үш деңгейлі зейнетақы жүйесі жұмыс істейді:

- Мемлекеттік деңгей: Азаматтар үшін өмір бойы тұрақты зейнетақы төлемдерін қамтамасыз ететін мемлекеттік зейнетақы жүйесі.

- Міндетті жинақтау жүйесі: Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры арқылы азаматтардың жинақталған зейнетақы жинақтары және оларды басқару.

- Ерікті жинақтау жүйесі: Азаматтардың өз қалауымен қосымша зейнетақы қорлары мен жинақтау бағдарламаларына қатысуы.

3. Зейнетақы реформалары және олардың нәтижелері

Қазақстан зейнетақы жүйесі бірқатар реформалардан өтті. 2014 жылы міндетті зейнетақы жарналарын жұмыс беруші тарапынан қосу туралы заң қабылданды. Осылайша, жұмысшылардың зейнетақы қорына түскен қаражат көлемі артты. Сонымен қатар, зейнетақы жасының кезең-кезеңімен ұлғаюы, зейнетақы жинақтарын мұраға қалдыру мүмкіндігі сияқты жаңашылдықтар енгізілді.

4. Зейнетақы жүйесінің тиімділігі

Зейнетақы жүйесінің тиімділігі тек қана зейнетақы төлемдерін уақытында алу мәселесімен шектелмейді. Бұл жүйенің тиімділігі қаржы нарығының дамуымен, инвестициялық қызметтермен, зейнетақы жинақтарының тұрақты өсуімен тығыз байланысты. Қазақстандағы зейнетақы жүйесінің басты мақсаты – қоғамның әрбір мүшесіне қаржылық қауіпсіздік қамтамасыз етіп, зейнетақы қорының тұрақты әрі икемді жұмысын қамтамасыз ету.

Қазақстан Республикасындағы зейнетақы жүйесі қоғамның әлеуметтік қауіпсіздігін қамтамасыз ететін маңызды құрал болып табылады. Ол үнемі жаңарып, жетілдіріліп отырады, бұл өз кезегінде экономикалық өсім мен халықтың әл-ауқатына ықпал етеді. Жүйе жетілдірілген сайын, оның тиімділігі артып, халыққа оң әсерін тигізеді. Сонымен бірге, зейнетақы жүйесін әрі қарай дамыту үшін қосымша шаралар мен инвестициялық мүмкіндіктерді енгізу маңызды.

Ұсыныстар:

1. Зейнетақы жинақтарын ұлғайту және зейнетақы жарналарын ұлғайту бойынша шараларды күшейту.

2. Жеке зейнетақы қорларының жүйесін дамыту, бәсекелестік пен ашықтықты арттыру.

3. Инфляцияны ескере отырып, зейнетақыны индексациялаудың тиімді тетіктерін құру.

4. Жеткілікті еңбек өтілі немесе жинақ ақшасы жоқ азаматтарды әлеуметтік қорғаудың қосымша шараларын енгізу.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен әлеуметтік қорлардың ресми сайты.
2. Қазақстан Республикасының Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігінің баяндамалары мен статистикалық деректері.
3. «Ұлттық банктің» және «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» ресми ақпарат көздері.
4. Әлеуметтік зерттеу агенттіктерінің және экономикалық зерттеу орталықтарының жарияланымдары.
5. ҚР Заңдар мен нормативтік актілер, әсіресе зейнетақы жүйесіне қатысты заңдар мен реформа жобалары.
6. Халықаралық еңбек ұйымының (ХЕҰ) және басқа да халықаралық ұйымдардың жарияланымдары.